

с тях — продължава авторът — винаги са стояли и стоят също толкова колоритни фигури, наистина, не на реални хора, а на литературни персонажи. „Нереалисти“, но няма те не са ни безкрайно близки и скъпи? „Персонажи“, но предава ли литературоведският термин покоряващата сила на художествения образ? На такъв образ, без който няма да се разбере смисълът на епохата, на пътищата за духовното формиране на нейните синове и дъщери.“

Критикът е прав: ако литературният герой е влязъл в твоя духовен свят, станал е неотнимаемо достояние на жизнения опит, неотлъчен спътник на съдбата, то и противоречивите мнения за книгата, в която е изобразен той — „хареса ми — не ми хареса“ — изглеждат заземено утилитарни, еднакво далечни и от литературата, и от живота. Не затова ли за тях няма място в новата работа на Виталий Озеров, защото цялата тя е увлекателен и убеден разговор за естетическата реалност на изкуството, която се ражда от живота и се връща в живота?...

Валентин Оскоцки

Преведе от руски: Ралица Маркова

EDUARD BAYER, DITMAR ENDLER

— „BULGARISCHE LITERATUR IM ÜBERBLICK“.

Leipzig, 1983

Книгата на двамата видни българисти на ГДР е първият обстоен преглед на българската литература, издаден на немски език. Колкото и последователно понякога да е било възприемането и проучването на родната ни литература в Германия до Втората световна война, факт е, че то не довежда до нито едно цялостно изследване за основните моменти и постижения в многовековната ѝ история. Първоначално това се отразява неблагоприятно върху рецепционните процеси през последвалите периоди. Новите обществени условия в ГДР съдействуват за сравнително бързото превъзможване и качествено изменение на това състояние в посока на съвременните изисквания и схващания. От две десетилетия насам българистиката в ГДР се развива последователно и днес е напълно оформено интеграционно звено в славистиката и духовния живот на страната. Постиганията в две от нейните области — езикознанието и литературознанието — стават все по-значителни. Наред с изданията преди няколко години първи по своята пълнота „Българско-немски речник“ (съставен от Хилмар Валтер и Дитмар Ендлер), наред с различните публикации по отделни въпроси, наред също с високопрофесионалните преводи на художествени творби и системно провежданите двустранни конференции, несъмнено важно доказателство е и споменатият труд „Поглед върху българската литература“.

По своята същност той е научнопопулярен и трябва да бъде разглеждан с оглед на особеностите, които отличават този род изследвания. Открояват се на първо място неговата пълнота и критериите за подбор на имена, произведения, явления. Авторите засягат и характеризират всички съществени моменти в развоения път на българската литература — от ранните ѝ образци до художествените явления и тенденции от 70-те години на нашия век. Отделните глави следват, общо взето, възприетата периодизация: епохата на старата литература, Възраждането, след Освобождението до Първата световна война, между двете световни войни, след 9. IX. 1944 г. В приложения от авторите подход се обединяват хронологическото изложение на литературните процеси и изясняването на свързани с тях възлови проблеми, което дава по принцип възможност да бъдат синтезирано разглеждани не само последователността на литературния развой, но също и присъщите му тенденции и особености. Първата част например е изградена изцяло според хронологическия принцип: литературата по времето на Първата и Втората българска държава, през османското робство, тук е включено и едно обзорно изложение върху родния фолклор. Следващите три части, посветени на литературния развой до Втората световна война, показват някои съществени отклонения — самите наслови на отделните глави дават представа за водещите имена и характерните явления в литературния процес: „Паисий Хилендарски — пръв идеолог на Българското възраждане“, „Ранна изява на художествената проза — Софроний Врачански“, „Публицистика и дидактична литература“, „По пътя на националната литература“, „Марксистическата литературна критика и ранната социалистическа литература“, „Темата за антифашистката борба в лириката“, „Отзвучаването на символизма“, „Антифашистският фронт на писателите“ и пр. В последните две глави няма очерци за отделни писатели — развитието на основните жанрове (проза, лирика, драма) е проследено по десетилетия. Въведени са обаче и някои проблемно обособени формулировки: „Темата за антифашистката борба в лириката“, „Човек и история в епоса“, „Поезия на строителството и свободния труд“, „Изменения в историческия роман“ и пр. Както личи, в едни от тези формулировки са подчертани тематичната определеност на литературата и особеностите на историческия момент, а в други — специфични за художествения процес белези.

Не бих казал, че липсата на единство в заглавията предопределя някои от недостатъците в труда, макар че те са израз на предварително оформената и следвана от авторите концепция или представа за характера и целите на тяхното изследване. По-важното в случая е, и това искам да изтъкна най-напред, че така извияният подход е в непосредствена връзка с друга съществена осо-

беност на труда — неговата роля на източник на информация за развитиия път на българската литература. В основни линии авторите постигат тази задача: те засягат началото и първите стъпки на литературата, отразяват високите моменти в нейното развитие през средновековието, очертават епохата на Възраждането, въвеждат немски говорещия читател в спецификата на фолклора, разкриват идейните и художествените течения в литературата след Освобождението, спират се на значителните имена и произведения, обръщат внимание върху измененията и тенденциите, които характеризират литературното развитие след 9. IX. 1944 г., точни са посочените дати и въобще данните относно историческия, библиографския и биографичния контекст на литературата. Вярно и сравнително подробно са представени например качества и значението на „Житие и страдания грешнаго Софрония“, вътрешната взаимозависимост между литературния подем през XIX в. и националноосвободителните движения, въздействието на народното творчество и формирането на новобългарския език, изключително плодотворната роля на различните сборници с народни произведения и предното място на Миладиновия сборник в тази взаимовръзка (с. 80), жизненият път на Петко Славейков и неговата разностранна литературно-публицистична дейност, също и идейното съзряване на Любен Каравелов и постигнатият с неговите повести възход на художествената проза. Съдържателни са очерците за писатели и художествени явления след Освобождението. И тук авторите обединяват в едно биографичните сведения, историческия коментар за съответните периоди и утвърдените вече знания за произведенията, които характеризират творческия път на писателите и художествените свят на самата литература в нейната цялост. Открояват се очерците за Иван Вазов, Антон Страшимиров и Елин Пелин, за марксистската литературна критика и застъпването от нея принципи в изкуството (с. 149—157), за Пенчо Славейков — един очерк, който в отличие от други впечатлява повече с конкретността на изложението, с мащабността на изводите относно връзките му с немската литература и съответствията на нейни идейно-художествени особености в личното му творчество (с. 159—165). Основателно е да се каже, че в представянето на този период от литературата проличават едни от най-силните изследователски качества на двамата българисти. Ще бъде обаче несправедливо, ако тези качества се ограничават само с посочените очерци. Те личат и в някои от частите за следващите периоди (например за Смирненски и Йордан Йовков, за антифашисткия фронт на писателите и Никола Вапцаров), особено в очерците за някои нови процеси

в лириката и прозата след социалистическата революция.

И все пак, очевидни остават някои недостатъци, които в една или друга степен произтичат от избрания подход и предварително оформената представа за характера на този научнопопулярен труд. Написаното за Паисий Хилендарски е под равнището на съвременните научни познания; големи български поети като Христо Ботев, Гео Милев, Никола Вапцаров и други са представени извън европейския (световния) контекст на творчеството им, тъй като не са взети под внимание сравнителните изследвания от последните две десетилетия; с единични изключения, художествените направления през Възраждането и други периоди не са разглеждани самостоятелно, поради което не са и отразени съществени черти на тяхната естетика; нарушена е пропорцията между историко-биографичния материал и анализа на съответните произведения. Така за Ботев се казва, че неговата национална борба е част от общата борба на народите (с. 111), но това е далеч от една постановка за по-широкото значение на поезията му, а и мисълта за социалистическия утопизъм претърпя в последно време чувствителни уточнения. Изложението за Гео Милев е не по-малко характерно в това отношение: две трети от текста запълват исторически и биографични сведения, докато анализът на поемата „Септември“ (предимно тематичен) обхваща само с. 192. Не разбирам защо и цялата „септемврийска литература“ е видяна в същия план, а не чрез отличаващите я идейно-художествени тенденции, които всъщност определят разностранния смисъл на самото понятие „септемврийска литература“.

Тези и подобни на тях пропуски не поставят ни най-малко под съмнение познавателната стойност на труда и неговата положителна роля като чуждестранен източник на информация за развитиия път на българската литература. Книгата на Едуард Байер и Дитмар Ендлер отговаря на това свое предназначение и в този смисъл тя е приносна изява на литературната българистика в ГДР. Важно доказателство е също живият и ясен език, на който е написана. Откроява се оригиналният ѝ характер на „поглед“ върху многовековната история на родната ни литература — все още единични са прегледите от този род на чуждестранни езици, а на немски език той е единствен. Това и налага при едно второ издание да бъдат взети под внимание пропуснатите възможности за едно по-съразмерно представяне на художествените стойности и явления в тяхната органична взаимовръзка с родните традиции на българската литература и нейните активни взаимодействия с общите процеси.

Илия Конев

S O M M A I R E

<i>Soixante-quinze ans de la naissance de Nicolas Vaptzarov</i>	3
Pètrè Veltchev—Le cycle de poèmes espagnol de Vaptzarov	27
Yordan Kaménov—Nicolas Vaptzarov au journal „Littératuren kritik“	38
* * *	
Guéorgui Vélev—Les héros d'„Antichrist“ captifs de la dialectique	56
Sergheï Raïkov—Le Front de l'incertitude	77
Rossitza Dimtcheva—La psychologie du peuple en tant que science	101
Christo Todorov—Le texte littéraire du point de vue linguistique et esthétique	101
Alexandre Lutzou (Roumanie)—Degrés de la comparaison	101
<i>Profils</i>	
Svetlozar Igov—Pètrè Alipiev	113
<i>Communications scientifiques</i>	
Ivan Kratcholov—De l'origine du poète P. K. Yavorov	130
<i>A travers la presse étrangère</i>	
Lu dans les revues littéraires de l'URSS et l'Allemagne Fédérale	141
<i>Revue</i>	
Vania Boïadjieva—„Interlocuteurs“ par Athanase Svilénov	144
Valentin Oskotzki—Paroles de clef („Contemporains et prédécesseurs. Essais de critique littéraire“ par Vitaly Ozerov (en russe)	144
Ilya Konev—Edouard Bayer, Ditmar Endler: „Bulgarische Literatur im Überblick“	

СП. „ЛИТЕРАТУРНА МИСЪЛ“ ПРИЕМА ЗА ПУБЛИКУВАНЕ СТАТИИ С ОБЕМ
ДО 40 СТАНДАРТНИ МАШИНОПИСНИ СТРАНИЦИ. РЪКОПИСИ, НАДВИШАВАЩИ
ТОЗИ РАЗМЕР, НЕ СЕ РАЗГЛЕЖДАТ ОТ РЕДКОЛЕГИЯТА

Адрес на редакцията: сп. „Литературна мисъл“, ул. „Чапман“ 52,
бл. 17, 1113 София, тел. 73-31 (вътр. 39-94)

© Институт за литература
при БАН
1984
с/о Jusautor, Sofia

Технически редактор К. Неанова

Коректор К. Тошкова

Дадена за набор на 6. VIII. 1984 г. Подписана за печат на 23. XI. 1984 г.

Формат 70/100/16

Печатни коли 9,50

Издателски коли 12,31

Тираж 1670

Изд. индекс 9912

Годишен абонамент 12 лв.

Отделна книжка 1,30 лв.

Печатница на Издателството на Българската академия на науките
1113 София, ул. „Акад. Г. Бончев“, бл. 6
Поръчка № 377